

RDEČI PRAPOR

Izhaja
v Ljubljani
vsaki petek.

Glasilo jugoslov. soc. demokracije.

Naročnina zrača: Za avstro-ogrske kraje za celo leto 5.44 K, za pol leta 2.72 K, za četrt leta 1.36 K. — Za Nemčijo za celo leto 5.96 K, za pol leta 2.98 K, za četrt leta 1.49 K. — Za Ameriko za celo leto 7.28 K. — Posamezne številke stanejo 10 vin. — Reklamacije so poštnine proste. frankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 10.

V Ljubljani, dne 9. marca 1906.

Leto IX.

NASLOVI:

Za vse dopise, rokopise, pisma, tičoca se lista: Uredništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.

Za denarne pošiljatve, naročila, reklamacije, inserate i. t. d.:

Upravništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana, Židovske alicie štev. 5/I.

Volilna reforma.

Odkar je vlada predložila svoj načrt volilne reforme, je ta preosnova volilni motiv v razmotrivanju vsega časopisja. To ne more presenetiti nikogar. Da mora splošna in enaka volilna pravica sezati tako globoko v javno življenje države in narodov, kakor nobena druga politična izprememba, čutijo tudi tisti, ki govore o reformi z navadno prezirljivostjo. Ako se je časopisje že izza 28. novembra l. l. hote ali ne hote pečalo s to snovjo, je še bolj naravno, da piše sedaj, ko je znan načrt, dan na dan o njej. A ravno tako naraven je drugi pojav, namreč splošna nezadovoljnost. Kdor je pričakoval kaj drugega, je pač tako velik utopist, da ni poraben za pravedno politiko. Razdeliti volilne okraje pravično, bi bilo morda še mogoče, dasiravno se lahko dvomi tudi o tem, ako imamo namreč absolutno, brezizjemno pravičnost na umu. Razdeliti jih pa tako, da bi bili vsi zadovoljni, je gotovo in popolnoma nemogoče. Baron Gautsch pač menda sam ni pričakoval, da pozdravijo stranke navdušeno njegov načrt volitve; ako vlada ne bi bila pripravljena na to, da se bode udiri hlače po njej z vseh strani, bi bila tako kratkovidna,

da bi bila največja nesreča za državo, puščati jo samo 24 ur na krmilu.

Toda kaj pomeni to? Politika je nevarna reč, ker razburja strasti, strasti pa slepe jasni vid in so sovražne treznemu razmišljanju. Kdor pa si zna tudi v jako razburjenih časih ohraniti potrebno hladno kri, mora reči, da je ravno vladna zakonska osnova največje važnosti za njo.

Vendar je tudi to splošno razburjenje dobro znamenje. Pokazuje namreč, da načelo volilne preosnove ni izpostavljeno hudim napadom, temveč da se upirajo vse pušice le na postransko točko. Pesimizen bi bil opravičen, ako bi nastopali v velikem številu nasprotniki splošne in enake volilne pravice sploh; ali tega ne vidimo več. Tisti hudi vihar, ki se je dvignil 28. novembra in ki je razsajal naslednje dni, se je polegel. Sovražniki splošne volilne pravice gotovo niso izginili. Ali napredek leži v tem, da se ne upajo več na dan.

Na skrivnem in pod krinko delajo pač na vse pretege. Kdor resno zahteva, da se naj z volilno reformo vred reši tudi druga temeljna vprašanja, je nasprotnik splošne volilne pravice. Ako Vsenemci tirjajo nemški državni jezik, ločitev Galicije in podobne reči, tedaj vedo vsi politično razsodni ljudje, da so to samo polena, ki jih hočejo nametati na pot volilne pravice. In če pridejo Čehi s svojim državnim pravom, Poljaki s svojo avtonomijo, pomenijo te zahteve ravno take zapreke.

Toda važno je, ne da se poskuša s takimi sredstvi ovirati volilno reformo, temveč da se stranke ne drznejo povedati, v kak namen stavljaajo take zahteve; da se ne

upajo nastopiti kot nasprotniki volilne reforme.

Prijatelji preosnove bodo imeli v državnem zboru dosti priložnosti, da prisilijo vse nezanesljive elemente na jasnost. Ljudje, ki nimajo danes poguma, da bi razkrili tajne želje svojega srca, tudi v državnem zboru ne bodo tako junaki. Bilo bi seveda mnogo bolje, ako bi lahko rekli, da je v državnem zboru potrebna večina za volilno reformo iz prepričanja. Ali ker tega ni, ker tega v priveliganem parlamentu tudi ni pričakovati, moramo biti zadovoljni, ako se najde potrebna večina sploh, pa naj bode nagib že tak ali tak. Menda se ne motimo, ako že danes pravimo, da se bode dobilo večino. In neko prepričanje bode igralo vlogo: prepričanje namreč, da je morda mogoče, zavleči stvar za nekaj — in sicer za prav malo — časa, da pa ni mogoče preprečiti volilne pravice. V to prepričanje bode segal tudi strah.

Ali je politična stavka v Avstriji izvedljiva ali ne, je vprašanje, ki ga ne morejo reševati veleposetniki, klerikanci in taki faktorji. Mi smo prepričani, da se pride ravno v Avstriji in ravno v sedanjih razmerah s splošno stavko lahko do zmage. Da tak boj tudi za delavce ne bi minul brez žrtv, je naravno; a to je tudi delavstvu znano, kajti ako bi bil štrajk podoben salonskemu boju z rapirji, kjer ni rane in izgube, bi delavci že davno ustavili delo in bi štrajkali, dokler ne bi dosegli vseh svojih zahtev. Ravno zato, ker vedo, da reže tak meč na dve strani, ga potegnejo le takrat, kadar je res potrebno in kadar se gre za veliko stvar.

Listek.

Hans Kirchsteiger:

Pod spovednim pečatom.

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil E. Kristan.

Dalje.

Ustrašil se je, ko mu je cerkovnik v zakristiji povedal o umoru. V najglobokejše peklensko brezno je preklel morilca. Toda če bi mu bil sedaj njegov angelj varuh tožec dejal, da je sam morilec, bi bil prej verjel, da je angelj božji zmožen umora, kakor on, sluga božji.

V prvi cerkveni klopi, prav pred oltarjem, je sedela kuharica. Seveda se je morala danes boriti s spancem; ali njene roke so sukale rožni venec, ustnice so se ji gibale v marljivi molitvi. Hvalila je boga, da ni tako hudobna, kakor drugi ljudje. Da so med ljudmi zverine, ki more druge ljudi,

tega ni mogla razumeti, a še zlasti ji ni šlo v glavo, da bog ne pokonča takih ljudi z žveplom in s smolo.

Na to pa prav nič ne misli, da je bila s spovedno tajnostjo na jeziku, ki jo je bila s svojim prilizovanjem iztlačila iz župnika, pohitela v družbo klepetavih žensk. Z njenega jezika je šel strup častikraje od ust do ust, a po preteku ene ure se je sedel v ušesih ženineve tete. Ta pa je storila zopet le dobro delo, ko je posvarila ženina: „Ti, Pepe, le pazi na svojo ženo. Ti, ta ima nekaj s hlapcem iz žage, z Mihom. Prav žal mi je, da si tako osleparjen. Kaj ne veš, da je tvoja žena nosna od Mihe? Dobro mislim za te; pazi nanjo! Da da, lahko mi veruješ. Župnikova kuharica sama je pripovedovala in ona bode že vedela, drugače ne bi bila rekla. Glej, pa bi bil rajši vzel mojo Reziko; bi bil dobil le čisto devico.“

Ali mlinar že ne posluša več na to, kaj ona govori. Vino mu je že v glavi, sedaj se pridružuje še ljubosumnost. Ravno kar je njegova nevesta plesala s hlapcem. In kako se je ona prislanjala nanj in s kakšnimi bliščečimi očmi ga je gledala!

Župnikova kuharica ima že prav. Sedaj pleše hlapec zopet z drugo. Zal fant je res. Ni čuda, ako se je prikupil Cenki. Morda je nemanič celo računal na lepi mlin, ki je sedaj njegov. S Cenko vred... Ali je ona njegova ali hlapčeva? Z mlinom naj dobi še otroka povrh?... Tako mu je preletavalo po vinjeni glavi, pesti so se mu stiskale, v očeh se mu je bliskalo. Naenkrat pa skoči drug fant, Miha pa mu iztrga plesalko, kričec: „Z mojo deklino ne bodeš plesal. Razumeš. Ali bi jo rad vjel? Tega ne bo!“ Pest, ki jo je okrepčala ljubosumnost in želja za prepirom, je telebnila Mihi na glavo. Ali Miha ni bil len, temveč je

Tak moment bi bil na vsak način, ako bi državni zbor zavrgel volilno reformo. Socialna demokracija bi tedaj morala porabiti to najostrejšo sredstvo, ker je resna stranka, ki ne govori tjavendan. Splošna stavka je bila za omenjeni slučaj sklenjena in socialna demokracija bi morala izvajati konsekvence iz take situacije, ker bi drugače sama izpodkopala svoj politični ugled za nedosežne čase.

Mi smo prepričani, da bi s tako stavko tudi zmagali. Nasprotniki menijo, da ne. A tudi to je postranska reč, ki se tiče v zadnjih posledicah samo socialno-demokratske stranke, njenega obstanka, njenega razvoja in njenega napredka. Glavno pa je, da bi se sploh naredilo tako stavko. Ali bi z njo dosegli, za kar gremo v boj, mora skrbeti nas. Škoda, ki bi jo naredila nasprotnikom, mora skrbeti njih. In preporno je, da bi bila ta škoda ogromna.

Toliko razuma imajo, izvzemši morda največje gospodarske in politične frazerje, tudi nasprotnike in odtod izvira njih opravičeni strah. Zato se od dne do dne bolj utrjuje upanje, da bode načelo volilne reforme sprejeto z zadostno večino. Kar pa se tiče posameznosti, razdelitve okrajev, jamstva za popolno svobodo volitev i. t. d., je naloga državnega zbora in v njem zastopanih strank, da najdejo pot, na kateri se lahko zedinijo.

Na eno dejstvo se ne sme pozabiti. Volilna reforma je neizmerno važen dogodek za Avstrijo. Neizogiben korak je to in velepomemben. Toda to ni zadnji korak, temveč prvi. Volilna reforma ne konča narodnega boja, ali splošna in enaka volilna pravica ustvari podlago, na kateri bode rešitev tega kočljivega vprašanja veliko prej mogoča, kakor je sedaj. Volilna reforma ne ustvari v Avstriji čez noč modernega gospodarstva; vendar pa povzdigne javno zanimanje za gospodarsko vprašanje, spravi jih v državni zbor in prisili vlado, da jim posveti svojo pozornost. Na dan splošnih volitev ne postane Avstrija socialno pravična; ali parlament, ki izide iz splošnih volitev, bode imel veliko več čuvstva za socialno dolžnost in odgovornost, kakor sedanji.

Volilna reforma pa bode, in naj jo pohvalja državni zbor kolikor le more, tudi na svojem lastnem polju prvi korak. Nikakor se ne sme misliti, da bi bila to zadnja volilna reforma v Avstriji. Za bodočnost ne more ostati nič drugega, kakor temeljno načelo splošne in enake pravice. Na tem temelju pa se bode morala stvar razvijati dalje. Naj razdeli sedanji državni zbor volilne okraje kakor jih hoče — za večnost ne morejo ostati neizpremenljivi, temveč nove razdelitve se bodo

morale približevati bolj in bolj cilju popolne pravičnosti. Ureditev narodnega vprašanja, ki postane neizogibna, izpremeni temeljito obliko države in to ne more ostati brez upliva na način volitev. Avtonomni narodi bodo morali tudi voliti v lastnem okviru; narodni volilni katastri na Češkem dajejo že sedaj nekak pojem, v kateri smeri se bode to razvijalo. Pogoj za volilno pravico je danes doseženo 24. leto; že sedaj je v nekaterih državah volilna pravica podeljena od 21. leta dalje. Ženske so se izključene od volilne pravice; da se jim je ne bode moglo trajno kratiti, je popolnoma gotova stvar. Proporcionalne volitve, ki dajejo tudi manjšinam pristojno pravico, se s časom brezdvomno uveljavijo. Čim bolj pa se bode država na tej poti demokratizirala, tem nujnejše postanejo tudi druge demokratske reforme, ki stoje z volilno pravico v tesni zvezi: Referendum, glasovanje naroda v važnih vprašanjih, volitve raznih funkcionarjev i. t. d.

Razvoj se nikoli ne ustavi. Ali na potu razvoja je treba narediti vselej tisti nujni korak, ki ga čas zahteva. In tak korak je sedaj volilna reforma, ki uveljavi načelo splošnosti in enakosti. Kdor bi hotel preprečiti tako reformo, bi prevzel odgovornost, katere ne bi mogel prenašati.

Štajerski mandati.

Glede razdelitve mandatov so Slovenci najbolj nezadovoljni z določbami glede Štajerskega in Koroškega. Na Štajerskem določa vladni načrt 6 slovenskih okrajev, na Koroškem enega.

Splošne trditve zaležejo v takih stvareh prav malo. Treba je pogledati pod površje. Tedaj dobimo na Štajerskem sledečo sliko. Vseh volilnih okrajev je 28; od teh je 22 nemških in 6 slovenskih. Razdeljeni so tako:

1. Gradec, notranje mesto, 14.000 prebivalcev.
2. Gradec: St. Leonhard in Geidorf 32.400 prebivalcev.
3. Gradec: Gries in Jakomini, 48.000 prebivalcev.
4. Gradec-Lend, Andritz, Eggenberg, Gösing 38.900 prebivalcev.

Mestni okraji:

5. Kindberg 30.700 prebivalcev.
6. Donnawitz, Ljubno 33.600 prebivalcev.
7. St. Gallen, Gröming 33.900 prebivalcev.
8. Hartberg 31.400 prebivalcev.
9. Stainz 40.700 prebivalcev.
10. Friedau 29.100 prebivalcev.

Kmetski okraji:

11. Mürzzuschlag 44.100 prebivalcev.
12. Bruck 42.000 prebivalcev.
13. Liezen 47.200 prebivalcev.
14. Murau 50.500 prebivalcev.
15. Voitsberg, Stainz, 49.600 prebivalcev.
16. Gradec okolica 54.300 prebivalcev.
17. Nemški Landsberg 42.900 prebivalcev.
18. Leibnitz 53.600 prebivalcev.
19. Fehring 43.000 prebivalcev.
20. Fürstenfeld 43.000 prebivalcev.
21. Gleisdorf 53.100 prebivalcev.
22. Hartberg 45.900 prebivalcev.
23. Maribor severno od Drave 72.100 prebivalcev.
24. Maribor južno od Drave 58.500 prebivalcev.
25. Ptuj 64.900 prebivalcev.
26. Celje 65.000 prebivalcev.
27. Šmarje Rogatec 74.700 prebivalcev.
28. Marijnbreg 67.000 prebivalcev.

Velikanska razlika med velikostjo posameznih okrajev, oziroma med številnostjo njih prebivalstva, je očitna. Največja razlika se kaže med gosposkim okrajem Gradec mesto, ki šteje 14.000 prebivalcev in kmetskim okrajem Šmarje-Rogatec, ki jih šteje 74.700. Očitna je tudi razlika med nemškimi in med slovenskimi okraji. Največji nemški okraj je Gradec okolica (54.300), največji slovenski Šmarje-Rogatec (74.700). Najmanjši nemški Gradec notranje mesto (14.000), najmanjši slovenski Maribor južni dravski breg (58.500).

Vseh prebivalcev na Štajerskem je 1.313.300; izmed njih je 902.300 Nemcev, 409.500 Slovincen. Volilcev je 348.994, izmed njih 241.443 nemških in 106.961 slovenskih. Ako je 22 nemških mandatov, bi moralo biti torej po številu prebivalstva 9-9, po številu prebivalstva pa 9-7, na vsak način torej 9 slovenskih. Z ozirom na to, da je Gradec mesto s 14.000 prebivalci in s precej razvito industrijo, kjer je pričakovati večjega premoženja prebivalstva, kakor po deželi, bi se lahko opravičilo še malo koncesijo. Industrijo po gorenještajerskih okrajih izven Gradca pa paralelizira industrija, ki je tudi na spodnjem Štajerskem razvita. Tako bi torej pravica res zahtevala, da se napravi na spodnjem Štajerskem vsaj 8 slovenskih mandatov.

Ako se pa že vse to konstatira, je pa treba končno še konstatirati, da je razdelitev okrajev naperjena v prvi vrsti proti delavcem — proti nemškim in slovenskim. Da bi Slovenci za nekaj časa lahko pretrpeli, ako bi imeli — v celoti — dva mandata manj, se ne more tajiti. Ali razdelilo se je okraje zlasti ne spodnjem Štajerskem tako, da ne

dvojno povrnil udarec. Oba fanta imata svoje prijatelje, ki se zavzemajo vsak za svojega tovariša, in najlepši svatovski tepež je gotov. Dekleta, ki so v takih slučajih vselej prvi povod, se plašno stiskajo v kotu in vsaka zakriči, ako dobi njen ljubček posebno krepko po glavi. Godci so pravzaprav zadovoljni, ker se lahko spočijejo. Dolej je še prav prijetno; tolče se samo s pestmi, klopi še ne pokajo in težki vrči stoje še popolnoma mirno na mizah.

In danes tudi ne bode hujšega, kajti že se vmešava ženin. Ko je dobil Miha prav pošten udarec v obraz, da je brizgnila kri, je Cenka, sedeča poleg svojega moža, nehoté vstrašena zakričala — pač prav natihoma. Mlinar pa je poskočil in se je pometal med razsajajoče fante. Ali jih hoče pomiriti? Ali je morda pozabil, da je že pol dneva mož, pa se hoče še enkrat udeležiti fantovskega veselja? Kdo ve? ... Nikogar ni udaril, nihče ni videl, da je bil v njegovi roki nož; morda zaslepljen v ljubosumnosti sam ni videl tega. Ali v besnem

sovraštvu trenotek pogledal Mihi v oči in veseli hlapec se je zgrudil, z nožem v prsih, kakor da ga je strela zadela.

Kdo je storil to? Kdo? Da — kdo bi to vedel? Mlinar gotovo ne. On sedi že zopet, težko diha, s steklenimi očmi, poleg plakajoče neveste. Cenka plaka za svojega Miho. Imel je torej prav, da se je rešil svojega tekmeča.

Doma je župnik že sanjal o nebesih, kuharica pa o kramarju Nandetu; a vendar sta bila oba kriva uničenega človeškega življenja. Iz župnikovih ust izvlečena spovedna tajnost je potegnila tudi morilni nož iz nožnic ...

Za kuharico je klečala včeraj poročena dvojica. Nasprotovalo bi šegi in bil bi greh, ako ne bi bila prva pot mladih zakoncev iz postelje v cerkev. Samo siromaki, ki si morajo že prvi dan zaslužiti svoj kruh, so prosti te dolžnosti.

Ta dvojica je molila res pobožno, seveda iz strahu in obupa. Mlinar se je pri bogu zaobljubil, da se vdeleži romanja k

Mariji pomagaj, ako ne pride na dan, da je morilec. Mlinarica je molila za očeta svojega otroka.

* * *

Celo kaplan bi bil danes skoraj zaspal jutro. Njega ni nihče budil razven solnca in žvrgolečih ptic, a danes so ga pustile tudi one na miru, misleče menda, da mora nadomestiti mnogo spanja.

Kaplanova maša pa je bila danes za uro daljša, kakor župnikova. Saj je moral danes moliti mnogo: Za morilca — za Miho in za njegovega otroka — skoraj bi bil pozabil na Lenko, ki je menda ravno v tem času vstopila v hišo njegove sestre.

VIII.

Dva dneva sta bila pretekla izza tiste lepe, vesele svatbe, ki je končala z ubojem Orožnik v lepi uniformi in s peresom na glavi, ki so ga občudovali vsi otroci, ko so hiteli iz šole, je prišel v vas, iskat morilca. Našel pa ni niti noža, s katerim se je izvršilo umorstvo, kaj še da bi bil našel morilca.

bi mogel biti voljen nikjer delavski kandidat. Vsekakor ima torej socialna demokracija največ pravice, da se pritožuje nad sedanjem razdelitvijo.

Kranjski mandati.

Kakor smo že poročali, je po vladnem načrtu za Kranjsko izračunano 11 mandatov. Razdelitev okrajev je po osnovi sledeča:

1. Ljubljana, mestna občina, 35.600 prebivalcev, 6500 volilcev.
2. Postojnski politični in loški sodni okraj, 50.000 prebivalcev, 12.400 volilcev.
3. Kočevski politični in žužemski sodni okraj, 52.100 prebivalcev, 10.100 volilcev.
4. Krški, kostanjeviški, mokronski in trebanjski sodni okraj, 54.100 prebivalcev, 11.900 volilcev.
5. Kranjski in škofjeloški sodni okraj, 45.900 prebivalcev, 10.400 volilcev.
6. Ljubljanski sodni okraj, 44.600 prebivalcev, 9600 volilcev.
7. Litijski politični in radeški sodni okraj, 44.000 prebivalcev, 10.100 volilcev.
8. Idrijski, logaški, cirkniški in vrhniški sodni okraj, 47.100 prebivalcev, 10.300 volilcev.
9. Radovljanski politični in tržski sodni okraj, 36.300 prebivalcev, 9000 volilcev.
10. Kamniški politični okraj, 40.000 prebivalcev, 9000 volilcev.
11. Novomeški, črnomaljski in metliški sodni okraj, 45.000 prebivalcev, 10.600 volilcev.

Vsi mandati bi bili slovenski. Dr. Šušteršič se je v nedeljo na shodu v Ribnici že bahal, da bodo imeli klerikalci 10 mandatov na Kranjskem. Ne vidimo sicer v bodočnost, a tako poceni ne pojde klerikalcem, kakor mislijo. Naj ne pozabijo, da bode svoboda volitev vendar bolje zajamčena, kakor doslej.

Učiteljstvo in naše stranke.

(Glas iz učiteljskih krogov.)

V seriji člankov, naslovljenih »Kakšna bo učiteljstva pasivna rezistenca?«, razmotruje »Učiteljski Tovariš« budo slovenskega učiteljstva in njene uzroke. Glede pasivne rezistence lahko pravimo, da je stvar še nedogana; nahaja se takorekoč v »štadiju študiranja«. Nekaj resnega se bode moralo na vsak način ukreniti, ako hočejo slovenski učitelji doseči kaj boljše razmere in ker so razni delavski sloji zadnji čas jako uspešno porabili sredstvo pasivne rezistence v svojem gospodarskem boju, je lahko razumeti, da

Miha ni mogel več govoriti; pa tudi ako bi bil mogel, ne bi povedal, kdo ga je zabodel na smrt. Mlinar se je kazal neskončno tužnega, da je izgubil na tako žalosten način hlapca za žago ravno sedaj, ko leži toliko lesa pred mlinom. Gostilničar seveda ni vedel ničesar. Pa tudi če bi bil kdo kaj vedel, orožniku ne bi bil nihče povedal.

Zopet je plavalo krasno jutro nad dolino, ko so nesli iz mlina krsto, v kateri je bil zabiti Miha. Ko je stal pred enim mesecem veselo pojoč pri svoji žagi, ki je ravno tako pela, ko je rezala debla in je metala žaganje na vse strani, bi se bilo njegovo okroglo lice še bolj veselo nasmejalo, ako bi mu bil kdo dejal, da napravijo ravno iz teh desek krsto zanj. Za tako veselje in krepkega fanta še ni zrastle les za krsto...

V nobenem očesu ni bilo opaziti solze. Saj hlapec ni imel ne očeta, ne matere, tudi ne ljubice, ne neveste. Cenka ni smela plakati, kajti bilo bi vendar zelo sumljivo

mislijo tudi učitelji na to orožje. Priznam pač rad, da je treba še dobro prevdariti, ali more povesti pot, katero so ubrali n. pr. železničarji, tudi učitelje do cilja. Pomisleki, ki jih je v tem listu nekdo sprožil, so vsekakor uvaževanja vredni; a danes me ne vodi namen, razpravljati o pasivni rezistenci. Prepričan, da ima učiteljstvo sredstva, s katerimi lahko prisili kompetentne faktorje, da se ozro na njegov položaj in če ni pasivna rezistenca v šoli najprimernejše orožje, se pa gotovo dobi drugo.

Zadnji članek v št. 9. pa je zbudil v meni neke druge misli. Naslovljen je: »Naše bede je kriv tudi liberalizem«. V tem priznanju vidim velik napredek. Saj je znano, da je doslej liberalna stranka na Slovenskem posebno na Kranjskem, mislila, da sme pri vsakih volitvah brezpogojno računati na učiteljstvo. Volitve pa so pri nas takorekoč jedro vse politike. Mislili so pa tudi učitelji, da jim je dolžnost, podpirati liberalno stranko in lahko bi se dokazalo, da so tuintam res samo učitelji s svojimi glasovi in s svojo agitacijo rešili liberalne postojanke. »U. T.« popolnoma resnično dokazuje, da niso imeli učitelji od tega ničesar. Semintja kak simpatičen članek o učiteljstvu — to je bore malo. Resne volje, da bi pomagali učiteljem, niso imeli liberalci nikoli.

»U. T.« pripoveduje o nekih slučajih, ki prav dobro ilustrirajo to trditev. Vredno je, da jih izpoznajo tudi širši krogi.

»Tudi od liberalcev« pripoveduje »Učiteljski Tovariš«, »smo slišali tekom leta premnogo grenkih. Šolstvo pije kri našega naroda, pa kaj bo še, sedaj je naše šolstvo komaj v povojih. Res je, da je financer bolje plačan kot naš učitelj, ali financer ima težjo službo, zvezano z večjimi stroški, kot učitelj.«

»Neki učitelj prosi za razpisano mesto. V gala-uniformi se poda na pot pritiskanja kljuk. Neka jako vplivna liberalna oseba reče: Kako je to, da želite to službo zaradi odgoje svojih otrok, ali bi ne bilo bolje, da bi jih dali učiti kakega rokodelstva? Zaradi otrok nimamo nobenega postavnega določila, da bi se takim dajala najboljša učiteljska mesta.«

»Drugi naleti pri liberalnem članu deželnega šolskega sveta na nesrečen dan: Iz srca rad bi vam pomagal, ako bi le mogel. Vendar od mene ni vse odvisno. Kar je najhujše, je pa to, da se jih za eno službo pride priporočat kar po deset. Človek postane zaradi tega kar nervozen. Prepričan sem, da je vsak zelo potreben, ker pa ne morem vsem vstreti, ne grem niti k seji.«

in kmalu bi kdo opazil, da ji je bil več kakor hlapec. Samo drevje okoli mlina je posulo nekoliko jutranje rose na krsto, ko so jo hitro nesli mimo. Mlinsko kolo stoji tudi danes mirno kakor pred tremi dnevi, kakor da žaluje za tovarišem, ki je bil ravno tako uren pri delu, kakor kolo, ki ne pozna počitka. Voda pa hiti preko kolesa pa šumi: »Nič ne žaluj. Ljudje so kakor voda. Postajanja ni. Eden gre, pa pride drugi.«

»Glejte, kako malo gnezdo ima Miha!« je zakričal vrabec svojim tovarišem; »tako malo gnezdo, da se ne more niti obrniti v njem.«

Gore pa so gledale v svojem tihem veličanstvu ravnodušno na mrtvaški sprevod. Kaj je človek prirodi! Planine so jih videle sto in sto tisoč, ki so prihajali pa so izginjali, odkar so se pred tisočletji ljudje naselili v tej dolini.

Samo po gozdu je šumelo; drevo je pripovedovalo drevesu in dalje je šumelo gor do borovja in do kota, kjer je izvir gorski potok:

Omenjam, da bi se lahko našlo še obilo takih primerov. Pa ni treba. Meni je glavno, da prihaja končno tudi »Učiteljski Tovariš« na dan s takimi reči. Primeri sami niso tako važni, kakor načela liberalne stranke, ki jih taki primeri samo ilustrirajo.

O klerikalizmu je bil pač že davno vsak misleči učitelj na jasnem. Stranka, ki sovraži šolo, ne more biti prijateljica učiteljem. Vsa politika klerikalne stranke napram učiteljstvu je bila od nekdaj taka, da je morala odpirati oči. Učitelj, ki je danes še pristaš te stranke, tudi ne more biti nič drugega kakor štreber. Gotovo lahko smelo trdimo, da ni noben učitelj na Slovenskem iz nagnenja klerikalec: o prepričanju pa že sploh ne govorimo. Prav ta opravičena antipatija pa je gnala učitelje v liberalni tabor. Poznam prav mnogo stanovskih tovarišev in njihov misljenje. »Ker je klerikalna stranka sovražna učiteljstvu, mi mora biti nasprotnica klerikalizma, liberalna stranka prijazna,« tako zaključujejo skoraj vsi. S tem pa so v veliki zmoti. Za učiteljstvo je odločilno gospodarsko vprašanje. Na tem polju pa je naša liberalna stranka nasprotna delavnim slojem sploh, dosledno tudi učiteljem in uradnikom. Za zboljšanje položaja učiteljev je treba poseči v žep. In to je zelo kočljiva točka. Liberalna stranka se ozira v prvi vrsti na posedujoče sloje in če bi to javno priznala, ji nihče pameten ne bi zameril tega. Bilo bi vsaj jasno in ljudje, ki morajo živeti od svoje plače, bi vedeli, da ne smejo pričakovati zboljšanja odtod. Učiteljskih plač se ne more povišati na račun učiteljev. To je menda jasno. Poseči je treba v žep tistih, ki imajo kaj. A to je nevarno za liberalno stranko, kajti prav lahko bi izgubila pristaše v tistih krajih, kjer jih najbolj išče. Politična načela posedujočih niso ravno krepka. Prečesto smo že opazovali, da obračajo svoj plašč po vetru; ljudje, ki so bili včeraj navdušeni liberalci, so danes »pristni« klerikalci; dosti je pri nas takih, ki so bili že vseh strankah, tudi »divjaki« in končno skušajo vstvarjati nove stranke. Ne čudim se torej, da hoče politična stranka ohraniti svoje »posestno stanje« in da se zaradi tega ozira na glavni voj svojih pristašev. Da tudi liberalci tako ravnaajo, jim ni zameriti; njihov greh pa je, da ne povedo tega, temveč da pobirajo stopnje za klerikalci in vedno zatrjujejo, da so »za celi narod« — kar je pač dandanes spričo diametralnih nasprotnih interesov razredov in slojev nemogoče.

Huda sila prisili včas politično stranko, da stori, kar ji ne pride od srca. Učiteljev

»Sedaj je sam mrtev, ki je rezal naša najlepša debla v ozke deske. Ne tožite! Šumite veselja! Človek je nevarnejši kakor lesni kupec.«

Spremostvo mrliča je naraslo, da je bil dolg sprevod. Od vseh strani so prihajali ljudje, stari in mladi, s planin in iz doline, da izkažejo zadnjo čast njemu, ki je tako žalostno vzel slovo. Štirje krepki fantje, najboljši Mihovi tovariši, so nesli krsto, kateri so sledili glasno moleči moški, potem pa ženstvo po dva in dva. Ako ne bi bilo šele pol sedmih zjutraj, temveč vsaj desetura dopoldan, bi bilo po velikem številu žalujočih slutiti, da je to pokop bogatega mlinarja, ne pa njegovega hlapca. Čim bogatejši je bil kdo v življenju, tem poznejša je ura, ko ga pokopljejo. Kajti zastoj se ne posti gospod župnik tako dolgo. Zato pa se nad mrtvim bogatinom poje molitve. Kmetje pač ne razumejo, kaj poje gospod župnik, ali glavno vsebino so uganili po svoje: Čim več se poje, tem večji je račun. Dalje prih.

je vendar več kakor peščica in utegne se zgoditi, da store liberalci ali klerikalci še kaj malega za učitelje — iz strahu pred izgubo glasov, posebno ako se uveljavi splošna in enaka volilna pravica. Ali da bi bili učitelji ravnopraven faktor v eni izmed omenjenih strank, je popolnoma izključeno. Ako ne slišati bodo pa morali vsaj čutiti tisto bahato geslo: «Mi vas plačamo.» Kar bode mo dem pridobivali na tej poti, bodo vedno le drobtine, podarjene nam iz milosti, čeravno bode skrb za mandate narekovala to milost.

Zato bi bilo treba, da se strese učitelstvo klerikalizma, pa tudi liberalizma. «Narodno-napredna» stranka, ki je z napredkom precej navskriž, smatra gotovo članek «Učiteljskega Tovariša» za revolver in misli, da ji bodo zopet politično zagotovljeni, ako stori kaj zanje. Potem bi se jo moralo zopet deset let pustiti pri miru, da se ne razburja njenega odra: Posedujočih. Bilo bi napačno, ako bi tudi učitelji mislili tako. Zganje ni nič vredno; izvesti je treba konsekvence.

Vprašalo se bode: Kam pa naj gre učitelstvo, ako se loči od liberalne stranke? Ako bi bilo med mojimi stanovskimi tovariši dosti odločnosti, bi brez pomisleka odgovorili: V socialno demokracijo! Toda priznam, da sem v nekem smislu oportunist. Ne zahtevam namreč, kar je nemogoče. Nemogoče pa je pričakovati, da bi se večina slovenskega učiteljstva tako osokolila, da bi prestopila v socialno demokratični tabor. Zakaj? — Največ pač zaradi tega, ker so tudi v naših krogih zelo krivi pojmi o socializmu. Ne bi se mi zdelo nič tako logično, kakor da bi bil vsak učitelj socialni demokrat. Od kapitalizma je ravno tako odvisen, kakor industrialni delavec in menda čuti še bolj svojo neodvisnost. Ako se pravi, da je inteligen ten proletarec, ni to pogrd, temveč enostavno konstatiranje golega fakta. Zato pa bi morala biti proletarska tudi naša politika. Da se učitelji plašijo, vstopiti v socialno demokratično stranko, je pripisati predsodkom. Tako močni pa ne smejo biti predsodki nikoli, da na svojo škodo ne bi storili vsaj najnujnejšega, kar nam je storiti. To pa je za sedaj neodvisnost od klerikalne in od liberalne stranke.

Na to ni misliti, da bi učitelji ustanovili lastno politično stranko v navadnem pomenu besede. Za to nas vendar ni dosti. Lahko pa bi si venar vstvarili politično organizacijo, da bi imeli določeno smer. In taka organizacija bi na vsak način morala iskati zveze s socialno demokracijo, vsaj v gotovih momentih. Da je socialna demokracija resnično prijazna učiteljstvu, ni dvomiti. Pokazala je to že dostikrat. Pa ne le stranka v celoti, temveč organizirani delavci sploh goje velike simpatije do učiteljev; iz lastne izkušnje lahko trdim, da ni nikjer toliko zanimanja za izobrazbo, kakor med organiziranimi delavci in sola jim je resnično svet pojem. Poznam več trideset-, štiridesetletnih delavcev, ki so kot analfabetje vstopili v svojo organizacijo, a tam se jim je vzbudilo zanimanje, pa niso mirovali, dokler se niso naučili čitati in pisati. Od takih ljudi je pričakovati, da bodo storili tudi za izobrazbo svojih otrok, kar največ morejo. Odtod pa tudi sledi, da je napredek delavske organizacije začasno napredek šolstva in učiteljstva. Torej je naša dolžnost, podpirati stremljenje socialnih demokratov, kjer le moremo, zlasti pa podpirati razvoj njih organizacije.

Kdor se zanima za to, lahko opaza, da so v socialno demokratičnih organizacijah najbistrejši in najinteligentnejši delavci. Ni nam torej niti treba agitirati za socialno demokratično stranko. Ako le pomagamo razširati prosveto med delavstvom, pomagamo s tem socialni demokraciji, a tudi sami sebi. Vsakdo ve, da primanjkuje pri nas ljudske izobrazbe. Učitelj je sicer velik revež, a v tem oziru bi pač lahko storil marsikaj. Za poljudna predavanja ni treba kdovekaj. Ljudstvo je zelo hvaležno za najmanjši dar

z zaklada znanja. Učitelj, ki je vaje n poučevati otroke, ima pa tudi najboljšo kvalifikacijo za pouk primitivnih, a znanja željnih ljudi. In marsikdo ne slut, kako lahko s tem priveže ljudstvo naše.

Pri volitvah pa naj bi učitelji res povsod glasovali za socialno demokratične kandidate. Kdor je zadnjih 10 let zasledoval politiko v Avstriji, mora pritrditi, da si je socialistična stranka pridobila velik upliv, ki ga rabi vestno v prid izkoriščanih slojev. Posebno učiteljstvo pa nima od nobene stranke pričakovati toliko odkritosrčnega zanimanja in tako energičnega zastopanja, kakor od socialne demokracije. Pomnoževanje socialno demokratičnih zastopnikov v javnih zastopih pomeni velik napredek tudi za učitelje. Pomagajmo torej, da se pomnožajo v vseh korporacijah od občinskih zastopov pa do državnega zbora.

P—g.

Politični odsevi.

Brez krvi ni v Avstriji nobenega napredka; bilo bi torej popolnoma neavstrijsko, ako bi splošna volilna pravica prišla do veljave brez krvi. Ali da mora biti vsaki barbarizem brez meje, to vendar menda tudi za Avstrijo ni predpisano. Če zahteva nora tradicija, da mora teči kri tudi za volilno reformo, bi bilo treba vendar preudariti, da je že tekla na Dunaju in v Pragi, na Češkem in na Moravskem, ko se je še ljudstvo samo bojevalo za pravico. Ali zagrizenim sovražnikom demokratičnega napredka ne zadostuje to. Še vedno žive taki blazniki, ki mislijo, da je mogoče splošno volilno pravico zadušiti v krvi. In kje naj bi se iskalo prej takih krščanov, kakor na Gališkem, v tej zgodovinski deželi vsake brutalnosti? Kadar se sliši, da je tam tekla kri zaradi politike, se človek že ne čudi. Ali najnovejše umorstvo je vendar tako, da mora razburiti tudi človeka mirnih živcev. Zgodilo se je v vasi Ladzkie dne 28. svečana.

V pondeljek, 26. svečana je bil v mestu Nižniow shod, katerega se je udeležilo okrog 10.000 Rusinov, večinoma kmetov. Da so poljski stančiki in njih oprode najzagrizenejši sovražniki splošne volilne pravice, je znano. Saj so doslej neomejeni vladarji dežele, splošna volilna pravica pa bi naredila temu gospodarstvu kmalu konec. Branijo se torej z zobmi in z usti. Pomagajo pa jim razni okrajni glavarji in državni uradniki. Shode, ki imajo na dnevnem redu splošno in enako volilno pravico, se kolikor mogoče prepoveduje ali pa razpušča. Posebno piko ima družba poljskih mogotcev na rusinsko ljudstvo. Da bi prišli tudi Rusini do politične pravice, jih še bolj jezi, kakor da bi dobili poljski delavci in kmetje nekoliko mandatov. Zato so se pripravljali, da razbijejo na kak način tudi shod v Nižniowu. Po zakonu je to sicer težka reč; ali koliko velja takim ljudem zakon? — Shod je začel popolnoma mirno in tudi mirno se je vršil. Samo neki znani provokator, okrajnega odbora tajnik Walewski, brat znanega poljskega poslanca Walewskega, ga je motil in dajal neprenehoma komisarju znamenja, češ, naj prekine govornike. Ko se mu to ni posrečilo, je skočil sam na oder in hotel govoriti. To je razkačilo poslušalce, ki so že dobro poznali moža in so vedeli, da bode hotel samo provocirati, pa so protestirali proti njegovemu govoru. V takih trenutkih je vsak shod nekoliko glasnejši. A to je bil pričakovani «povod». Walewski je sedaj zahteval od komisarja, naj razpusti shod in to se je res zgodilo. Poslušalci sicer niso razumeli, kaj se godi, a ko so videli, da je shod razpuščen, so se začeli mirno razhajati. Na poti so srečali okoli 50 ljudi, ki so prihajali iz vasi Lodzkie in so hoteli na shod. Izvedevši, da je shod razpuščen, so se vrnili. Eden izmed njih je privezal rdeč listek na palico in je marširal med ljudstvom. To «zastavo»

je hotel komisar konfiscirati, a ni se mu posrečilo, ker ni mogel prodreti do dotičnega moža. A to ga je razjezilo in hotel se je maščevati. Komisar Dunikowski in omenjeni Walewski sta brzojavila v Tlumatz, da je v Nižniowu upor; iz Tlumatza je brzojavil komisar Burzinski v Stanislav po vojaško azistenco in kmalu so bili vojaki in orožniki tukaj. V torek so začeli orožniki po Lodzkiu iskati zločince. Zapisali so si, kdo je iz vasi bil šel na shod, pa so odšli. Ob 11. zvečer pa so prišli zopet trije orožniki in osemnajst vojakov pod komando kadeta Rande, ne da bi bil navzoč kak komisar, kar predpisi zahtevajo. Takoj ponoči so hodili od hiše do hiše in do sedmih zjutraj so aretirali dvanajst ljudi. Nekateri so prosili, naj se jih pusti toliko domov, da uredijo svoje stvari. To se jim je dovolilo v spremstvu orožnikov. Potem so se zopet vrnili. Okrog aretovaných se je počasi zbrala večja množica. Naenkrat je nekdo dejal, da so nekateri ujetniki zbežali in pomešali med ljudstvo. Kadet se je razburil, orožniki so aretirali nekoliko ljudi izmed množice, a naenkrat, ne da bi kdo razumel zakaj, je kadet komandiral «Schießen». Ljudstvo se je v strahu obrnilo in je hotelo bežati, a že so počili strelji in deset ljudi se je valjalo v krvi na tleh; trije so bili ubiti, drugi težko ranjeni. Tedaj je kadet komandiral: Kehrt euch! Marsch! — vojaki in orožniki so odkorakali. Vsi trije mrtveci in tudi ranjenci so zadeti v hrbet.

Poslanec Daszynski bode o nezaslišnem dogodku interpeliral v državnem zboru; radovedni smo, kaj odgovori vlada.

Ogrska koalicija in njena politika je doživela nezatajiv poraz. Ze se množe dokazi, da je bila vsa njena hrabrost le teatralna baharija, ki se izpreminja v brezmočno stokanje, odkar je vlada pokazala zobe. Gotovo se ne navdušujemo za absolutizem, tudi za Fejervaryjevega ne; cilji, ki jih ima oficialna Avstrija na Ogrskem, nas prav nič ne ogrevajo. Ali če ne bi imele konstitucionalne ideje na Ogrskem drugačnih zagovornikov in zastopnikov, koalirani gospodje, tedaj bi bilo res žalostno za ogrsko ustavnost in svobodo. Kar se sedaj godi na Ogrskem, mora poznati zadnji respekt pred to koalicijo. Za karakteristiko naj služi le nekaj vzgledov. Baron Banffy, ena najmanj simpatičnih figur iz ogrskega javnega življenja, je izdal svojim volilem odprto pismo, ki je nekako poročilo o delovanju. To pismo je provzročilo v koaliciji malo revolucijo, ker je s stališčem koalicije v precej velikem nasprotju. Vsaj navidezno. Kajti v resnici je težko govoriti o «stališču» te koalicije, ki je sestavljena iz najrazličnejših elementov in iz največjih nasprotij. Vsekakor je odbor koalicije pozval Banffyja na odgovornost. Ali ponosni baron ni prišel, temveč je odgovoril s pismom, ki ga sicer le mlačno opravičuje, ki pa je velezanimivo za izpoznanje koalicije. Banffy pripoveduje, da se je odbor koalicije pogovarjal z zastopniki socialistov, da bi pridobil njih podporo. Socialisti so zahtevali, naj se koalicija potegne za splošno volilno pravico. To so zastopniki koaliranih strank obljubili, ali na seji koalicije je bila splošna volilna pravica zavržena. Izvemo torej: 1. Da so vraži koalicija splošno volilno pravico. 2. Da je ogrska socialna demokracija resnična moč. Dalje pravi Banffy Košutu: «Dragi prijatelj, jaz sem mislil, da se bojujemo za nekaj, kar se lahko doseže; ti pa si sam priznal, da si bil od začetka prepričan o neuspešnosti našega boja». Banffy trdi, da je Košut sam dejal to. Kaj naj se pa vendar sodi o voditelju stranke, o voditelju združenih strank, po njegovem lastnem mnenju o voditelju celega naroda, ki ščuje ljudstvo v najhujši boj z najskrajnejšimi sredstvi, vedoč, da je boj brezuspešen in zmaga nemogoča? To je brezvestnost, ki bi drugod pokopala vsakega političarja; a na Ogrskem je tak junak lahko vodja koalicije! Banffy očita Košutu tudi, da mu je bil edini na-

men, doseči večino za svojo stranko. Te intrige nam sicer niso nič mar, pokazujejo pa vendar, koliko resnobe tiči v tej poltiki. — Hrvatski opozicijonci naj si častitajo, da niso imeli napovedane konference s to gospodo . . .

Ko je bil državni zbor razpuščen, je bilo pričakovati, da se poveča opozicija po deželi. V županijah in v občinah. Manifest koalicijske je pozival ljudstvo in uradnike na odpor. Godi pa se ravno nasprotno. Vlada pošilja kraljevske komisarje v mestne občine in v županije in — uradniki se jim predstavljajo, pa obljubujejo, da ostanejo na svojih mestih in da bodo izpolnjevali svoje dolžnosti. Prostovoljno plačane davke se izroča državni blagajni, rekrutom, ki gredo prostovoljno na nabor, se daje dokumente — vse gre tako gladko, kakor ves čas poprej ni šlo. Koalicijska baharija pa je bila donkihoterija.

Fejervary gre v tem svojo pot. V nedeljo je sprejel 150 člansko deputacijo iz Budafoka, ki ga je prosila, naj vlada nadaljuje svoje delo, da se povrne mir, ker drugače propadajo obrtnija, industrija in trgovina in baron Fejervary je odgovarjal programatično. Posebno je naglašal, da splošne volilne pravice ni mogoče več ustaviti. Minister Kristoffy pa je imel v svojem volilnem okraju shod, na katerem je govoril v enakem smislu.

Nov ukaz ruskega carja določa, da naj se vrše volitve za dūmo v 28 notranjih okrajih dne 8. aprila, v 17 gubernijah dne 27. aprila, v dveh gubernijah pa dne 2. maja. Socialno demokratična stranka je sklenila, da se ne udeleži teh volitev; volilci pojdejo pač k volitvi, a ne bodo oddali glasov. Revolucija pojde torej svojo posebno pot. Da Vittejevi vladi ni zaupati ničesar, potrjujejo pač vsa poročila, ki prihajajo iz Rusije. Krvoločnost generalov, ki imajo napraviti «mir» po deželi in bestialnost razuzdane soldateske presega vse meje. Streljanje in obešanje je še vedno na dnevnem redu; pravilno sodno postopanje je kaj redka stvar, navadno pa se strelja in obeša, kakor se zmislijo komandantje. Kjer pa to ni mogoče, se pretepa ljudi, da je groza. Vlada je izdala ukaz, da se sme samo take ljudi brez sodnijskega postopanja ustreliti ali obesiti, ki se jih zasači pri zločinu, ker se je pogostoma zgodilo, da se je usmrtilo nedolžne ljudi «po pomoti», ker so se n. pr. tako imenovali, kakor kak revolucionar, ki so ga iskali. V takih slučajih obsojajo sedaj ljudi na 100 do 400 udarcev z nagajko, kar je tako grozna kazen, da ji je treba za njo res zvezinskega srca. Kako deluje «red», se vidi iz tega, da je n. pr. samo general Orlov obsodil 259 ljudi na smrt. V ječah in na poti v Sibirijo je nad 70 000 obsojencev. Vsled tega tudi meščansko konstitucionalne stranke ne zaupajo v dūmo, ker so vsi ljudje, ki bi bili sposobni za kandidature, zaprti ali pa izgnani v Sibirijo. — Poročnik Šmid, ki je bil obtožen zaradi mornarske ustaje v Odesi, je obsojen na vislice, čeravno je državni pravdnik sam izjavil, da ne predlaga smrtne kazni. V mestu je silna razburjenost. Pravijo, da nameravajo Šmida ustreliti, ker ni pri roki rablja, ki bi ga obesil. Pomirjevalno taki dogodki pač ne delujejo na ljudstvo. V resnici se množe atentati in pogostejše se siri zopet glasovi, da se ponovi oborožena organizirana revolucija.

Francoški socialisti se pridno pripravljajo za prihodnje parlamentarne volitve. Sadržaji združitve socialističnih strank se kažejo že sedaj. Prej je bila po celi deželi razvada, da je vsaka socialistična frakcija postavila svoje kandidate povsod, kjer je imela kaj pristasev in tako se je zgodilo, da so bili v mnogih okrajih po dva, po trije socialistični kandidati, kar je seveda navadno koristilo le meščanskim strankam. Sedaj tega ni več; vse frakcije postopajo dogovorno, tako da ni nikjer nasprotij in v nobenem okraju se ne postavi več kakor enega kandidata. Pač pa se naznanjajo socialistične kandidature že v

mnogih okrajih, kjer doslej socialisti niso vstopali v volilni boj. Ravno tako hočejo na razrednem stališču stoječi socialisti pri bodočih volitvah obračunati s tistimi poslanci, ki so se po združenju socialističnih strank priklonili meščanski levici, ne pa socialistični zvezi. Vsak taki «ne tič ne miš» dobi protikandidata, tudi Millerand.

Koncentracija socialistov pa pokazuje tudi druge posledice, ki se kažejo pri občinskih volitvah. V Limoži n. pr. so prišli socialisti v ožjo volitev s klerikalci. Odločiti so imeli meščanski radikali, ki se imenujejo tudi «socialne radikale». In odločili so v prid klerikalcem. Vidi se torej zopet, da je meščanski radikalizem jako nezanesljiv in kjer pridejo načelna nasprotja v ospredje, je napredni buržoaziji le še ljubša klerikalna buržoazija, nego napredno delavstvo. Za opravičenost razsodnega stališča je to važna ilustracija.

Protimilitaristično gibanje na Francoskem nič ne pojema; proces proti profesorju Hervéju in njegovim tovarišem ni rodil žaljenega sadu. Sedaj so protimilitaristi objavili nov manifest, ki je v bistvu enak tistemu, zaradi katerega so bili Hervé in sodrugi obsojeni. Vlada pa je v veliki zadregi, kajti na manifestu je — 2000 podpisov. In proces proti takemu številu «hudodelcev» je vendar pretežka stvar. Da pa vendar obvaruje «avtoriteto», namerava sedaj državno pravdnistvo obtožiti «kolovodje». Uganka je le, dokazati, kdo izmed 2000 podpisanih je kriv, ako drugi, ki so storili ravno tisti greh, niso krivi. Vsekakor pa ne opravi vlada iz sveta resnice, da se protimilitaristična ideja vse bolj razširja.

V angleški zbornici poslancev je podal delavski zastopnik Wilson predlog, ki gre za tem, da se da v šolah slabo hranjenim otrokom zajutrak in obed iz javnih sredstev. Lokalne oblasti imajo določiti v posameznih slučajih, ali kaže iztirjati stroške od staršev. Zaradi socialistične tendence nahaja sicer predlog nekaj nasprotovanja v zbornici. Ali učni minister Birell je izjavil, da soglaš s temeljno idejo načrta in minister Burns je izjavil, da hoče poskusiti od strani vlade, da bode predlog sprejet še v sedanjem zasedanju.

Domače stvari.

Ljubljanskemu gradu je namenil župan gosp. Hribar lepo bodočnost. Stavbeni odsek občinskega sveta je dobil županov nasvet v preudarek, po katerem naj bi se na gradu ustanovilo narodni muzej s sledečimi oddelki: 1. Slovenski etnografski muzej po vzoru podobnih muzejev v Pragi, Moskvi, v Tiflisu, v Curihu. 2. Vseslovenska knjižnica za porabo učenjakov, pisateljev, preiskovalcev, umetnikov i. t. d. — po priliki kakor dunajska dvorska biblioteka. 3. Galerije znamenitih slovenskih mož. 4. Slikarska in kiparska galerija. 5. umetniški atelier (v stolpu desno od vhoda). 6. Ljubljanski mestni muzej. Nadalje priporoča župan, naj se uredi metereološko postajo in zvezdarno na gradu. Zvezalo naj bi se grad z mestom z električno žično železnico (vzpenjačo), ki bi vozila iz mestne hiše, mestni trg števil. 1 naravnost na grad. Za to železnico je tvrdka Siemens & Schuckert že izdelala načrte. Uredilo naj bi se na gradu tudi restavracijo in popravilo naj bi se kapelico sv. Jurja. Restavracijo in kapelo naj bi se uredilo že letos, električna železnica naj bi začela voziti, ako ne letos, pa prihodnje leto. Poleg mestne občine naj bi prispevala tudi dežela in država.

O demokraciji bi se rad «Slovenec» prepiral z nami. Ali več kakor par nerodnih zofizmov in navadnega prostaškega obrekovanja ne spravi skupaj. Klerikalni modrijan pravi: «Ali morda katoliška cerkev izbira, ko podeljuje ravno ista svetotajstva revežem,

bogatašem in kronanim glavam?» In misli, da je s tem dokazal demokratično uredbo katoliške cerkve. S takimi dokazi naj se gre «Slovenec» solit. Da je krst krst, birma pa birma, to je nekaj, česar katoliška cerkev ne more izpremeniti. Ali hinavski organ naj napravi le en korak naprej, čez mejo metafizike, pa se takoj vjame v lastni zanjki. Poroka n. pr. je zakrament. Ali podeljuje to svetotajstvo enako delavcu in kmetu? In kako je pri drugih obredih? Koliko zvonov zvonijo, kadar pokopljejo siromaka, a koliko, kadar nesejo pokrščenega žida milijonarja v rako? Koliko duhovnikov poje enemu misere, koliko drugemu? Koliko maš se bere za pokoj duše in zveličanje prvega, koliko za drugega? Naj se ne reče, da je to samo razlika v zunanjosti. Nedemokratično bi bilo tudi to. Ali razlika sega bolj globoko. Katoličanstvo vendar uči, da pomagajo molitve in maše ubogim dušam iz vic v nebesa. Moli in mašuje se tem več, čim več se plača. Torej pride večji grešnik, ako je zapustil dosti denarja, lahko prej v nebesa, kakor manjši grešnik, ki je umrl v revščini. Nedemokratični, naravnost plutokracijski značaj katolicizma se torej ne omejuje le na ta svet, temveč sega tudi preko groba. To ni očitanje, temveč samo konstatiranje. Očita pa se lahko klerikalnemu glasilu, da zavija resnico in da jo naravnost pači, kar pač ni krščansko, a kar je klerikalcem zaradi lastnega obstanka potrebno. — Ali želi «Slovenec» še več takih primerov? Ali naj mu povemo kaj o prodajanju odpustkov, o lotiriji za duše v vicah i. t. d.? Če želi, mu lahko napišemo o tej zanimivi materiji ne notico, temveč celo knjigo. — Dokaz demokratizma je katoliškemu trobilu tudi to, da je papež Pij X. sin preprostega seljaka. Pa tudi to ni nikakršen dokaz. Ne vpraša se, kakšna je papeževa rodovina, temveč kakšna je njegova moč. Tudi Napoleon I. je bil nizkega rodu in ko je bil poročnik pri artiljeriji, je imel prav toliko upa na francoski prestol, kakor nekdanji kaplan Sarto na papeževoga. Mar torej Napoleon I. ni bil avtokrat? Papež Pij X. ima kakor vsaki papež absolutistično moč v cerkvi — kolikor je ne omejuje vatikanska katedrala — torej vlada v katoliški cerkvi absolutizem. «Slovenec» pa naj gre pripovedovat svojim Uršam, da se absolutizem in demokracija lahko skladata. Kakor v cerkvi, je pa katoličanstvo tudi izven cerkve nedemokratično. Italijanskim volilcem predpisuje papež, ali smejo voliti v parlament ali ne; v svojih enciklikah obsoja papež takozvano krščansko demokracijo kot nasprotno načelom katoličanstva; kakor priznava ali zametuje papež postave držav, tako jih morajo priznavati ali zametovati škofje in verniki. To je demokracija? Ne, ali to, kar «Slovenec» piše, je švindl. Ker pa mu zmanjka sape takoj, ko začne dokazovati demokracijo katoličanstva v nebesih in na zemlji, se nazadnje razjezi, pa pljune staro psovko o «po bogatih judih vodeni in po kapitalistih podkupljeni socialni demokraciji». A sedaj jo imenuje tudi še «vladno». Na infamije ne odgovarjamo. O bogatih judih naj «Slovenec» le molči; katoliška cerkev zida rada z židovskim denarjem, ako ga le dobi — in dobi ga več, kakor socialna demokracija. Lueger je z Rotschildom boljši prijatelj, kakor Schuhmeier. Če pa govori klerikalni Lažiklukec o «vladni» socialni demokraciji, nam pa izvabi celo v teh resnih časih smeh. «Slovenec», ki objavlja iz vojne ministristva vesti, očitno hujskajoče na vojno, hoče komu očitati, da je vladen? Naj nam to vendar popovsko glasilo poskusi dokazati. Vzemite protokole državnega zbora, pa nam pokažite, kdaj so socialni demokratje glasovali za zahteve vlade, za proračun, za rekrute i. t. d.? Ali pa naj morda gonijo opozicijo tako daleč, da bi pobijali splošno in enako volilno pravico, ako jo predlaga vlada? . . . Menda so v uredništvu «Slovenca» mislili, da jedo jurčke, pa so jedli nekaj drugega, tisti, ki so sedeli pri mizi, pa so bili Jurčki.

Novela o ločitvi zakona kar nič ne diši našim klerikalcem. Čudno je, da se popi tako potegujejo za dosedanje določbe in za brezpogojno nerazdružljivost, ko še nikoli niso zahtevali postave, ki bi določala, da se ne sme menjati kuharic. Njih jeza nad nameravano novelo jih čisto slepi. Pri nabiranju podpisov na svojih prismojenih peticijah ne vidijo več, da prinesejo iz ene hiše večsi toliko podpisov, da tam ne bi moglo stanovati toliko ljudi, ako bi bila hiša petkrat večja. Tej slepoti je tudi pripisati, da so se zaleteli v socialno demokracijo, češ, na zadnjem shodu v kazini so prišli na dan z zahtevo po ločitvi zakona. To pa je po «Slovenčevem» modroslovju naša velika hinavščina, ker smo baje rekli, da mora mirovati vse drugo, dokler ni rešena volilna reforma za državni zbor. To da smo rekli, ko so se krščanski socialci (ki jih ni) potegnili za volilno pravico za občinski svet. Ako ne bi bila še zima, bi se moralo kar bliskati ob tolikih lažeh. Korrigirajmo torej vsaj nekatere. 1. Socialni demokratje niso prišli na kazinskem shodu z zahtevo po ločitvi zakona na dan, temveč je to že stara socialno-demokratska zahteva. Kdor čita «Slovenca», bi moral misliti, da se je na kazinskem shodu govorilo kdove koliko o zakonu. V resnici je poročevalec ravno omenil to stvar, povod temu pa ni dal nihče drugi, kakor takozvani krščanski socialci, katerih se je okrog 40 zbralo na «shod» v hotelu Union, kjer so imeli novelo o ločitvi zakona na dnevnem redu. 2. Socialni demokratje niso nikoli rekli, da mora vse mirovati, dokler ni rešena «volilna» reforma za državni zbor. Rekli pa smo, da je neodpustno začeti akcije, ki utegnejo oslabilo moč delavstva v boju za državno-zborsko volilno pravico; rekli smo, da je demagogičen švindl, zahtevati splošno in enako volilno pravico za mestno občino, dokler se je ne doseže za državni zbor, posebno še, ako se ne ve povedati, s kakšnimi sredstvi se jo hoče priboriti. 3. Socialni demokratje niso molčali o občinski volilni pravici; kritizirali so jo temeljiteje kakor klerikalci, povedali so samo, da se sedaj ne more koncentrirati moči za boj v mestni občini, ko se jih krvavo potrebuje za boj v državi. 4. Med akcijo za volilno pravico in za ločitev zakona je velikanska razlika. 5. Socialni demokratje niso začeli akcije za ločitev zakona, temveč je le slučaj, da je postala stvar ravno sedaj aktualna. . . . Kdo se bje po zobeh?

Zaupni shod liberalne stranke bode, kakor poroča «Slovenski Narod», dne 25. marca. Kakšen mu bode dnevni red, ni povedano. Kakor slišimo, so dobili vabila tudi taki, ki se ne prištevajo liberalni stranki. Shodu je menda namen, preprečiti osnutje kake nove stranke. Ali se bode to posrečilo spričo globoko segajočih nasprotij med «stari» in «mladimi», je veliko vprašanje. Preveč strank sicer ni dobro v malem narodu; a po sili zbijati, kar tišči narazen, tudi ni zdravo.

Nepotrebno nadlegovanje delavcev. Piše se nam: Rad bi dobil pojasnila, ali je res potrebno, nadlegovati delavce z rečmi, ki jim ne moremo najti nobenega pametnega smotra. Gre se za sledeče: Zglasilni urad nekega manjšega mesta na Kranjskem — ki ga za sedaj ne imenujemo — je pred kratkim zahteval od delavcev, da se morajo izkazati ne le z delavsko knjižico, temveč tudi s potnim listom. Ne vemo, ali je zahteva samaobsebi opravičena ali ne in menda ni naša naloga, da bi to preiskavali. Zdi se nam vsaj, da je nepotrebno, ker velja delavska knjižica pač povsod za pravoveljavni dokument in obsega po našem mnenju vse tiste podatke, ki jih je oblasti treba vedeti. Kolikor nam je znano, se kaj takega v glavnem mestu ne zahteva. Dotični urad, o katerem govorimo, je zahteval dokumente tudi od delavcev, ki delajo že po dve, tri, tudi štiri leta v mestu. A če je imel dotični urad posebne vzroke za tako preiskavo dokumentov, bi se bil vsaj lahko spomnil, da jih ne htani delavec sam, kadar je v delu, temveč da morajo biti delavske

knjižice hranjene pri delodajalcu. Nikakor torej ne bi bilo treba vznemirjati delavcev in jih goniti od pisarne do pisarne, kajti končno je delavcu čas drag. Na vsak način je to stvar, ki jo je treba urediti, pa upamo, da se ukrene, kar je treba, da se konča tako pehanje delavcev. Saj imajo itak dosti križev in težav, pa res ni razumljivo, čemu naj se jim naprti še novih bremen na hrbet.

V ljubljanskem občinskem svetu je podal na seji v torek, dne 6. t. m. občinski svetovalec dr. Triller nujni predlog v zadevi državnozborske volilne pravice, ki se glasi:

«Na predsedstvo državnega zbora je odposlati peticijo, s katero se zahteva, da se ima ustanoviti na Kranjskem poleg Ljubljane še dva mestna volilna okraja, v katera je uvrstiti vsa mesta, trge, industrialne centre in one vasi, ki so sedež c. kr. okr. sodišča in da je stoprav ostalo deželo razdeliti mesto v vladni predlogi projektovanih deset, v osem volilnih okrajev.»

Zupan gosp. Ivan Hribar je predlagal, naj se predloži peticijo tudi ministerskemu predsedniku. Predlog dr. Trillerja z županovim dostavkom je bil soglasno sprejet. Klerikalni «Slovenec» bruha vsled tega iz sebe ogenj in žveplo, kriči o izdajstvu, in s trdom jezuita išče argumentov, ki naj bi dokazali, da je liberalna zahteva krivična. Znano je pač dovolj, da smo v vprašanju volilne pravice že od začetka zelo skeptični napram liberalcem in ta skepticizem je bil gotovo opravičen. Ali «Slovenčev» ropotanje je v tej stvari kaj smešno, pa vendar tudi zanimivo, ker razkriva, kakšne namene ima ta družba pravzaprav z volilno pravico. Klerikalno glasilo trdi, da vtemeljuje taka razdelitev neenako volilno pravico. In če se ne stopi lažnjivcu takoj na prste, bode s to frazo toliko časa krošnjarilo pri nerazsodnih ljudeh, da bode končno verjelo samo sebi. Takim zofizmom je treba takoj stopiti na pot. Kaj pomeni enaka volilna pravica? Po «Slovenčevi» teoriji to, da se mora vzeti cirkel, pa razdeliti celo državo na popolnoma enake okraje. To pa ni res; temveč enakost volilne pravice obstoji v tem, da ima vsak volilec enako volilno pravico, vsak en glas in nihče več in vsak pravico na enako zastopstvo. Naenkrat je pluralni volilni sistem, ki daje enemu volilcu en glas, drugemu dva, še drugim pa tudi po tri in štiri. Neenak je kurialni sistem, ki daje v eni kuriji 12 volilec enega poslanca, v drugi pa šele 48.000 volilec enega. Ali enaka je lahko volilna pravica n. pr. pri proporcionalnem sistemu, ki daje vsakemu volilcu en glas, ki provzroči, da dobi večina primerno več mandatov, ki pa omogoči tudi manjšini, da pride po svojem številu do zastopstva. Enaka je volilna pravica tudi tedaj, ako ima vsakdo en glas, a volijo volilci na kmetih zase, volilci v mestih pa zase. Ravno tako je enaka volilna pravica, ako ima vsaki volilec en glas, pa volijo Nemci zase, Čehi zase, Poljaki zase, Slovenci zase i. t. d.

Seveda je lahko mogoče, da imajo glede razdelitve volilnih okrajev posamezne stranke in posamezni ljudje različna mnenja. Da je klerikalcem razdelitev cele dežele enostavno po zemljevidu v volilne okraje vseč, verjamemo radi. Ali ravno tako imajo drugi prav, ako žele, da voli mestno prebivalstvo zase, kmetstvo pa zase, ako le ostane ohranjena enakost pravice. In liberalni predlog obsega resnično nekaj pametnega.

Najidealnejšo volilno pravico, v kateri vidimo mi volilno pravico bodočnosti, bi se v Avstriji doseglo — teoretično — na sledeči način: Izvršiti bi se moralo zanesljivo ljudsko štetje, ki bi ustanovilo razmerje narodnosti v državi. Narodnostne statistike danes še nimamo, pri ljudskem štetju se ne popisuje narodnosti prebivalcev, temveč običajni jezik in še tu ni potrebne garancije za svobodo popisancev. Ako bi ljudsko štetje na drugi kakor dosedanjí podlagi pokazalo, koliko članov ima vsaki narod, bi se moralo

na podlagi popolne enakosti odkazati vsakomu narodu toliko mandatov, kolikor mu jih gre po načelu enakosti. Recimo, da se določi po enega poslanca na 50.000 prebivalcev bi morala dobiti vsaka narodnost toliko mandatov, kolikorkrat 50.000 udov šteje. V vsakem narodu pa bi se volilo poslance po proporcionalnem sistemu, tako da bi bila vsaka stranka vsakega naroda v parlamentu ravno tako zastopana, kakor je dejansko zastopana v življenju.

Taka volilna pravica je za danes ideal, ker ni predpogojev, glavno zato, ker ni zanesljive narodne statistike. Ali če je ta cilj za danes nedosežen, je pač pametno, da se skuša že sedaj približati se mu kolikor le mogoče. Proporcionalni sistem na podlagi splošne in enake volilne pravice bi bil že danes priporočljiv. Vladni načrt ga ni sprejel in slišali smo, da se zdi vladi preveč kompliciran. Mi sicer ne mislimo tako. Za volilca ni tu nobene komplikacije, samo volilna komisija mora znati nekoliko računati. Ali mi res nismo svojeglavi. Ako se misli, da je proporcionalni sistem za sedaj še združen s prevelikimi težavami, pa počakamo še malo. Bilo bi pa pač neumno, ako bi nasprotovali razdelitvi okrajev, ki bi vsaj deloma nadomestila proporcijo. In tako nadomestitev se res najde, ako se zbere kmetске okraje zase, mestne in industrialne pa zase, pa se jim razdeli mandate po razmerju enakosti. To, resnicoljubni «Slovenec», ni kršenje enakosti, temveč ravno nasprotno; s tem se enaki pravici le približamo.

Katoliški monitor trobi, da se hoče kmetom odvzeti dva mandata. To je naravnost impertinentno, kajti «Slovenec» sam ne more trditi, da žive na Kranjskem sami kmetje. Veliko več pravice bi imeli ostali prebivalci, ako bi rekli, da se jim hoče po nameravani razdelitvi vzeti vsako zastopstvo na korist kmetom. Kajti ako se res enostavno razreže deželo na 10 kosov, je prav lahko mogoče, da se zaduši vse nekmetško prebivalstvo, katerega je pa na Kranjskem vendar toliko, da mu po vsej pravici pristojna neko zastopstvo. Sicer pa je ta «Slovenčeva» ljubezen do kmetov zelo sumljiva. Kdor pozna te katoliške ptičke, bode pomnil, da se jim ne gre za interese kmetov, temveč za koristi popov in za absolutno vladno klerikalizma.

Strokovni pregled.

Slikarski pomočniki v Ljubljani so predložili mojstrom zahteve in pričakujejo njih odgovora. Opozarja se slikarje, naj v sedanjem času ne iščejo dela v Ljubljani, da ne otežčajo položaja svojih tovarisev.

Pozor na agente za stavkokazal Iz Reke nam pišejo: Neki H. Tomc se je odpeljal v Ljubljano, da privabi sem delavce za tukajšnjo tovarno papirja. Ker so tukaj sedaj take razmere med delavci in podjetništvom, da bi prihod zunanjih delavcev lahko škodoval tukajšnjim, opozarjamo, naj se nihče ne ozira na Tomčeve vabe in ponudbe.

Iz stranke.

Ljubljanska lokalna organizacija nam pošilja sledečo izjavo: Ker se je po časopisih in tudi v ljubljanskem mestnem svetu marsikaj govorilo o maskarnem korzu, ki je bil na pustno nedeljo v «Zvezdi», pa se je prikazovalo stvar tako, kakor bi bila socialno demokratična stranka priredila tisti korzo, smo prisiljeni izjaviti, da to ne soglašajo z resnico. Stranka in njena ljubljanska organizacija ni s tisto prireditvijo v nobeni zvezi; korzo se je vršil, ne da bi bila politična organizacija vedela o njem kaj več, kakor kdorsibodi v Ljubljani in ni v nobeni smeri vplivala nanj, pa zato tudi odklanja vsako odgovornost, ako je bil korzo res tak, da upravičuje prigovore.

Shodi.

Labinj v Istri. Dne 4. marca je bil v občinski dvorani javen rudarski shod. Dvorana je bila do zadnjega kotička napolnjena. Sodrugi Bučič je odključil zborovanje ob 10. uri dopoldan; na dnevnem redu je bilo: «Predložene zahteve in odgovor trboveljske družbe». Sodrugi Čobal iz Zagorja je opisal sedanjo situacijo, kakor tudi konjunkturo v rudniški industriji, omenil je stavko v Trbovljah in obsodil nečloveško postopanje trboveljske družbe ter njih pasev ter končno dejal, da, če ravno so zahteve, ki so popolnoma opravičene, od izkoriščevalne družbe odklonjene, jim ne svetuje sedaj stavke in sicer z ozirom na to ne, ker konjunktura ni ugodna za tak boj, obenem pa tudi organizacija še ni taka, da bi se rudarji lahko zanašali, da bodo izdržali vsi kot en mož. Potem je govoril sodrugi Jurčič, ki je tudi odsvetoval od stavke, ter je delavce opozoril, naj se bolje organizirajo. Potem so govorili še razni sodrugi, ki so se pritoževali, kako neusmiljeno se jih trpinči, za ne-sramno je posebno smatrati, da se delavce, ki zaslužijo na dan po 2 kroni, kaznuje za malenkosti po 5 kron. Obenem pa, da se jih sili delati več kakor po 9 ur v rovu, kar ni nič drugega, kakor da se jih hoče provocirati v stavko. Delavci pa, ker znajo ceniti svojo moč, so sedaj sklenili stavko opustiti oziroma ne pozabiti, ter se bolje organizirati in o pravem času nastopiti za uresničenje zahtev. Končno sta izvoljena dva delegata za urbijski zbor.

Naznanilo.

Predržnili so se nekateri, da so prejeli naročnino za list. Vse cenj. odjemalce opozarjamo vljudno, na nima nihče pravice kaj tacega napraviti. Denar sprejemati sme le **upravništvo** »Rdečega prapora« v Ljubljani.

Upravništvo.

Društvene vesti.

Društvo „Ljudski oder“ v Trstu priredi 17., 18. in 19. marca vrsto znanstvenih predavanj v veliki dvorani delavskega doma, ulica Boschetto 5, drugo nadstropje. Predaval bode gospod dr. Ernest Dereani, zdravnik iz Gorice. Vspored predavanj je sledeči:

V soboto, 17. marca ob poldevetih zvečer: Kako si ohranimo oči zdrave in dobre? — Oko in vid; anatomija in fiziologija očesa; kratkovidnost in dalekovidnost; izbiranje pravih očal; nalezljive očesne bolezni in njih profilaksa; vpliv alkohola in tobaka na oči; škodljivost raznih obrtj za oko; higiena očesa.

V nedeljo, 18. marca ob 4. uri popoldan: Higijena splošnega življenja za moške; anatomija in fiziologija spolnih organov; prehod iz deške v mladeniško in moško dobo; spolno življenje v zakonu in izven zakona; spolna patologija; prostitucija; spolne bolezni; spolna morala in potreba pravilne spolne vzgoje.

V ponedeljek, 19. marca ob 4. uri popoldan: Prva pomoč v slučaju nesreče, nezgode ali bolezni; predavanje z demonstracijami.

Vstopnina na vsako predavanje je 20 v. Društvo upa, da ustreže s temi važnimi in koristnimi predavanji želji splošnosti in vsled tega je gotovo opravičeno pričakovanje, da bode udeležba jako velika. Zlasti naše sodrugi opozarjamo, naj nihče ne izostane.

Vplačevalnica Zidani most splošnega strokovnega in pravovarstvenega društva opozarja tiste člane, ki so zaostali s svojimi prispevki, naj jih pravočasno poravnajo, ker drugače izgube pravico na pravovarstvo in se jim mora ustaviti časopis.

Socialni pregled.

Trboveljska premogokopna družba je izza zadnje stavke v Trbovljah, pri kateri so ji hlapčevale krščanske podgane, povečala svojo itak ne malo brutalnost in provocira rudarje po vseh rudnikih, kakor da bi ji bilo že vse dovoljeno in kakor bi bili delavci njeni brezmočni sužnji. Družba seje veter, a če se ne iztrezni prav kmalu, bode žela vihar, o kakršnem se ji niti ne sanja. Provokacije teh izkoriščevalcev imajo trajno obliko. Trganje akorda in pa surovo postopanje uradnikov in priganjačev. O razmerah v Trbovljah govorimo na drugem mestu. V Zagorju ob Savi je v zadnjem času znani Turnšek pokazal svoje rogove. Ali rudarji mu svetujejo, naj jih le kmalu zopet skrije, kajti ako misli, da ima tukaj opraviti s kakim Mlakarjem, se moti. Zagorski rudarji se ne bodo pečali s stvarmi, ki jih ne skrbje, vedo pa prav dobro, kaj jim je storiti. Cesta je še vedno tista, ki je bila v času Jereba in vodi na kolo-dvor. Naj se torej prav hitro poboljša, drugače se govori prihodnjič več.

Večja pa je brutalnost uradnikov in priganjačev v Labinju. Videti je, kakor da so nekateri popolnoma znoreli. Delavce se kaznuje, a ne le z zneskom, ki ga rudar zasluži na dan, ki je itak že mnogo, temveč kar za 5 kron in še več. Iz dela se jih odpušča za malenkosti. Uradniki večinoma ne razumejo slovenskega ali hrvaškega jezika in če pride delavec kaj prosit, se ga odpusti iz dela, namesto da bi se ustreglo njegovi prošnji. Ondotni ravnatelj posluša samo na svoje priganjače; z ljudmi sploh ne zna ravnati in če pride delavec, da bi se pritožil, kričijo po pisarni, kakor da bi gonil vole po istrskih pašah. Pred kratkim je bil sodrugi Čobal v Labinju in pri tisti priložnosti je hotel opozoriti ravnatelja na nedopustnost takega surovega ravnanja ter mu svetovati, naj se ne provocira ljudi. Ali velerodni gospod ravnatelj ni hotel govoriti z njim; bržčas je mislil, da bi se ponižal s tem.

V tem ravnanju, ki je enako v vseh družbinah rudnikih, se opaža zistem in kar vsiljuje se šum, da se godi vse to po volji družbinega vodstva, ker bi bilo drugače vendar čudno, da se pojavlja taka potencirana brutalnost povsod. Ako se motimo, tedaj naj družba hitro napravi rnd. Drugače pa naj se iztrezni. Kajti ako misli, da so delavci že poteptani, se moti. Naj nam to le veruje, kajti drugače se bode naučila verjeti na drug način, ki bode zanjo bolj — neprijeten.

Rudarje trboveljske družbe pa pozivamo v vseh rudnikih, naj se bolj čvrsto organizirajo, kajti brez krepke organizacije ni mogoče upreti se takemu nasilstvu. Posebno priporočamo to čakovcem, ki vedno mislijo, da je še dosti časa za organizacijo. Ravno to čakanje je najbolj škodljivo. Na neorganizirane delavce računa družba in neorganizirani delavci res nimajo tiste moči, da bi se lahko zanesljivo bojevali, z gotovim upanjem na uspeh. V organizacijo! To mora biti geslo vsakemu rudarju, ki resno želi, da se napravi konec temu neznosnemu suženstvu.

V Trbovljah je ošabnost priganjačev največja in blazno zatiranje delavcev najhujše. Veter piha od zgoraj; to se vidi jasno v Trbovljah. Kakor znano, je bilo ob času stavke odpuščenih 33 delavcev, o katerih sta

rekla trboveljski ravnatelj Tentschar in centralni ravnatelj Belak, da niso odpuščeni zaradi štrajka, temveč zato, ker so se jih sploh hoteli iznebiti. Tentschar je dejal, da jih niti ne pozna, ampak da so zahtevali pazniki in drugi uradniki, da se jih mora odpustiti. Seveda, trboveljski priganjači so sami dobri kristjani! Ker je bilo očitno, da so bili odpuščeni samo iz sovraštva, se je poskusilo, kar je le bilo mogoče, da bi se pripravilo družbo do poravnanja te krivice. Tako se je sodrugi Čobal trudil ves čas, bil je pri ravnatelju v Trbovljah, beračil je v Zagorju, pisal je družbi, naj se jih sprejme nazaj, ker se jim ne more očitati ničesar. Bilo je vse zaman in pokazalo se je, da ti pase nimajo prav nobenega človeškega čuvstva. Samo maščevati se hočejo in iz vsake špranje gleda skrajni barbarizem. Tako nečlovečnost pa mora pač obsojati vsakdo.

Zadnji čas se je zgodilo tukaj še nekaj novega, kar mora le povečati splošno razburjenost. Trboveljske razmere so porodile razne sodnijske obravnave, od katerih se nekatere vlečejo kakor morske kače. Ker še niso končane, počakamo za sedaj s poročilom o zanimivih rečeh, ki so prišle tam na dan. Ali s temi procesi je nekaj drugega v zvezi. Paznik Petenač — tudi o njem molčimo še za sedaj — je tožil nekatere delavke. Zadeva pride še pred prizivno sodišče. Proti glavni priči teče preiskava zaradi krivega pričanja. Stvar je juridično še nerešena. Ali ravnatelj Tentschar je vrigel vse delavke, ki jih je bil Petenač tožil, na cesto. Pa še nekaj neverjetnega je prišlo na dan. Ravnatelj Tentschar je delavcem v obraz povedal, da je bilo nad 30 starih delavcev odpuščenih in prognanih v širni svet, ker je to — oblast zahtevala! Uradniki pri okrajnem glavarstvu in pri rudniški oblasti imajo baje toliko opraviti s trboveljskimi zadevami, da ne morejo na počitnice! In gg. Apfalternu in Stigarju so počitnice važnejše, kakor pravice delavcev! Ponavljamo, da je to povedal ravnatelj. In ker ni mogoče verjeti, da bi lagal v taki važni stvari, stojte tangirane oblasti sedaj v taki luči, da mora izginiti vsako zaupanje v njih objektivnost. Sedaj je tudi razumljivo, zakaj je okrajni glavar v času stavke mobiliziral tako vojsko v Trbovljah. Ali če je to resnica, tedaj je to škandal, preko katerega se ne more preiti na dnevni red. Omenjene oblasti so prisiljene, da govore, — sicer pa se poskrbi tudi še na drugem mestu, da ta stvar ne zaspi.

Spričo takih dejstev ni čudo, da se je tudi dei minorum gentium, da se celo najzadnji biriči že repentično, kakor bi bili gospodarji sveta in uganjajo reči, ki so komaj na Ruskem v navadi. Poroča se nam iz Trbovelj slučaj, ki presega, če je resničen, vse moje odpustnega in je tako skandalozen, da ga objavljamo z vso rezervo, če ravno nam dohaja iz popolnoma zanesljivega vira. Poroča se nam sledeče:

Dne 5. t. m. je aretoval policaj Franchetti nekega delavca. Peljal ga je v orožniško kasarno ter ga pričel neusmiljeno **pretepavati**. Klofotal je delavca in ga je udaril končno z železnim orodjem po rami, tako da je moral delavec drugi dan iskati zdravniško pomoč. Potem je pustil delavca na ostrem polenu **klečati** in mu je **pretil**, da ga ubije, ako ne kleči. Pri tem je razgrajal in kričal: «Vse socialiste pobijem», «teraj-narski psi» i. t. d. — Znana nam je marsikatera surovost neizobraženih in neolikanih policajev; ali tako predrzno postopanje presega že vse meje. Takega divjanja tudi občina ne sme mirno prenašati, ako noče postati soodgovorna. Naj torej nemudoma ukrene, kar je potrebno. In težko ni uganiti, kaj se mora zgoditi v tem slučaju. Upamo, da se potrebno res izvrši brez zavlačanja. Kajti drugače se porabi vsa pravna sredstva. A če nastanejo še drugačne posledice, odklanjajo zavedni rudarji vsako odgovornost.

Stavka kurjačev in mornarjev v Trstu je torej končana in končala je tako neredno in nepremišljeno, kakor je pričela, brez stika z zavednim delavstvom. Po znanih, celi svet pretresujočih februarских nemirih, ko je slo organizirano delavstvo po kostanj v ogenj za kurjače in mornarje, je želo edino zahvalo za vse to, da so se demonstrativno izselili iz delavskega doma in so obrekovali v odborih delujoče sodruge na nepripraven način. Ali ko bi tudi z ozirom na skupne proletarske stvari pozabili na vso preteklost, se ne more pre-zreti, da tudi na sedanjih shodih med časom štrajka ni bilo važnejšega, kakor pošiljati naj-podlejše psovke na adresu socialistične stranke. Kurjači in mornarji so se obrnili na delavski dom s prošnjo, da se jim dovoli zborovati v dvorani delavskega doma. Na to se je skli-calo zastopnike vseh, v delavskem domu pri-zadeti organizacij — in po tri ure traja-joči debati se je soglasno odklonilo to prošnjo. Listi poročajo, da je Llojdova družba v eni svojih zadnjih sej sklenila, s 1. majem po-višati plačo za najnižje kategorije — seveda milostno.

Bolniško zavarovanje na Goriškem. O pomankljivosti bolniškega zavarovanja v Avstriji se je pisalo že marsikaj in treba bode pisati še mnogo, preden dobimo mo-derne razmere v tej velevažni stvari. Ako delavec resno zbolí in mora ostati nekaj tednov v postelji, je to zanj še vedno škoda na zdravju, temveč tudi gospodarska kata-strofa. Za mnoge delavske sloje sploh ni poskrbljeno, n. pr. za kmetijske posle, veči-noma ne za hišne posle, ne za poljedelske delavce in za obrtniske vajence. A tudi iz-vrševanje obstoječega zakona ni zadovoljivo. Pritožbe v tej smeri se slišijo od vseh strani. Posebne slabo pa je urejeno to na-Goriškem. V baški dolini so vladale pred zgradbo železnice Gorica-Podbrdo res idilične razmere. Najbrže tudi po drugih krajih ni mnogo boljše, ali ker nimamo zanesljivih po-datkeve iz vsakega kraja, ostanimo za danes v baški dolini. Predvsem preseneti človeka razdalja od Gorice do Podbrda. To je 16 ur hoda, ali pa s famozno pošto vožnja od jutra do pozne noči. In tako daleč seza de-lokrog okrajne bolniške blagajne v Gorici — do Podbrda, ako ne celo do Bovca. Zato se imenuje »okrajna«. Kanal, Sv. Lucija, Cerkno, Tolmin, Grahovo, Huda južna in Podbrdo bi pač popolnoma zadostovalo za eno bolniško blagajno s sedežem v Tolminu ali v sv. Luciji. Vendar spada vse pod Go-rico, okrajno glavarstvo v Tolminu se pa ne zgane, da bi se uredilo to perečo stvar. Morda ni prišlo vprašanje bolniške blagajne še nikoli na um kakemu uradniku tolmín-skega glavarstva. Dokler je blagajna samo v Gorici, bi bilo pa vsaj treba, da bi določila blagajniške okrajne zdravnike v Kanalu, Tolminu in Kobaridu. A tudi to se ni zgo-dilo in voditelji bolniške blagajne v Gorici niso menda še nikoli pomislili, kako daleč je do Podbrda. Deželna vlada v Gorici in okrajno glavarstvo v Tolminu, ki sta nadzo-rovatni oblastvi, se pa tudi ne zveni za to. Valed tega je delavec, ako zbolí, prepuščen sam sebi in slučaju. Ko je nekdo zbolel v

Grahovem, pa je iskal pomoči v Gorici, niso pri ondotni bolniški blagajni niti vedeli, da spadajo zavarovanci iz tolminskega okraja v njeno področje, pa so ga pošiljali v Tolmin, kjer se ni bilo bolniške blagajne, odkar stoji svet. Delavec, ki je obolel, je moral pis-meno urgirati in goriška pekovska podruž-nica je morala krepko posegati vmes, da je končno po dveh mesecih dosegel svojo pravico. To so razmere, ko se jih pač ne more prenašati in treba bode, da se orga-nizirano delavstvo na Goriškem resno pri-pravi na prihodnje volitve v bolniško bla-gajno. Ako se ne dvigne organizirano de-lavstvo, ne bode nikoli reda v tej stvari.

Za volitve v tržaško okrajno bolniško blagajno je volilni odbor socialno demokra-tične stranke v nedeljo, dne 4. marca, določil kandidate za delegate. Volitve so razpisane za 31. marca in treba je, da se delavci dobro pripravijo. Doslej še ni opaziti nikjer volilnih priprav, kakor med socialnimi de-mokrati. To pa ne sme zapeljati delavcev. Mogoče je, da so nasprotniki izpoznali, da ne dobe več bolniške blagajne v roko, ako ne morejo po stari navadi slepariti pod sta-rim protektoratom; mogoče pa tudi, da špe-kulirajo na brezbriznost delavstva. Vsekakor je treba paziti. Vodstvo okrajne bolniške bla-gajne pripada delavstvu in stranka bode skr-bela, da ne bodo delavci opeharjeni s kakimi zahrbtnimi manevri. Delavci pa morajo tudi sami izpolniti svojo dolžnost.

Umetnost in književnost.

Slovensko gledališče. Zadnja novost je bila Dellingerjeva mična opereta »Don Cezar«, ki je stalna na repertoarju skoraj vseh operetnih odrov. Zopet se je lahko opa-zilo, da novejšje operete res ne dosežajo sta-rejših; malostevilne izjeme à la Lehar pač le potrjujejo pravilo. Tekst, ki ga je spisal Oskar Walther, Don Cezarja, je sicer tudi neumen; neverjetnosti kar mrgoli v njem, a na to se pri opereti že ne gleda prestrogo. Priznati pa se mora, da ima knjižica mnogo dobrega humorja, dovtipi niso iztlačeni v potu obličja, kakor v kaksnem »Fremdenführerju« ali »Vergelt's Gottu«, melodije so ljubke, ne trivialne, instrumentacija priča o iznajdljivosti in originalnosti komponista. — Muzikalno je opereta zelo bogata in nekatere točke se dvig-jujejo dosti visoko nad običajni nivo operetne glasbe. Ne, naša antipatija proti opereti le ni principierna in če bi sedanji skladatelji komponirali kakor Offenbach, Strauß, Mil-löcker, Dellinger i. t. d., pa bi se radi sprijaz-nili tudi s tem žanrom. — Solisti so bili jako dobri; prav lepo je pela gospa Skalova (Maritana), le da je operna pevka, dočim bi bilo treba za Maritano v igri nekoliko več lahkote. Bila pa je zelo graciozna in ele-gantna. Partijo Puebla je pela gospodična Rindova izvrstno; posebno se ji je posre-čila molitev in pa vložek v tretjem dejanju. Gospod Orželski, ki je imel pri premieri svoj častni večer, je ustvaril prav dobrega

Cezarja; pel je z vervo in tudi igral živahno. Komičnega arhivarja je glumil gosp. Lier, da se je občinstvo neprenehoma smejalo. Gosp. Zach (kralj), Beteto (minister de Mi-rabilas), Raněk (stotnik), Bukšek (alkald), Dragutinović (Alerta) in gospa Ronovska (Uraka) so bili dobri. Zbori so se še dobro držali, le včasí so prišli v neprijetno navs-križje z orkestrom. Nagajali pa so triko, krinke in podobne reči. Tudi to je bilo komično, le da ni bilo tega v tekstu.

Testament. Narodna igra; po romanu Janka Krsnika spisal Janko Rozman. Za-ložil L. Schwentner v Ljubljani. Cena 1'40 K, po pošti 1'50 K. Lani je uprizorilo slovensko gledališče Rozmanovo dramati-zacijo Krsnikovega romana »Testament«. Takrat smo na kratko poročali o tej drami. Sedaj je izšla v tisku in se jo bode lahko natančneje presodilo, kakor po enkratni upri-zoritvi. Zmenimo se o knjigi ob priliki.

V Ljubljani je v sledečih tobakarnah »Rdeči prapor« naprodaj:

Blaz, Dunajska cesta.
Franzot, državni kolodvor, Sp. Šiška.
Kanc, Sv. Petra cesta.
Kuser, Sv. Petra cesta.
Pichler, Kongresni trg 3.
Svatek, Glavni trg.
Sešark, Šelenburgove ulice.
Velkavrh, Sv. Jakoba trg.
Weiser, Jurčičev trg.
Gostilna Traun, Glince pri Viču.

V Trstu:

Lavrenčič, Piazza Caserma.

V Gorici:

Krebelj Peter, Kapucinske ulice 1.

Na Reki:

Ricardo Camera, Corso 16.

Sodrugji, Delavci, berite in širite svoj list „Rdeči prapor“!

„Rdeči prapor“ naj ne manjka [v nobeni delavski hiši.

„Rdeči prapor“ naj ne manjka v nobeni gostilni, kavarni in brivnici, kamor de-lavci zahajajo.

Naročnina znaša: Za avstro-ogrske kraje: za celo leto K 5'44, za pol leta K 2'72, za četrt leta K 1'36. — Za Nemčijo: za celo leto K 5'96, za pol leta K 2'98, za četrt leta K 1'49. — Za Ameriko: Za celo leto K 7'28.

Posamezne številke stanejo 10 vin.

Zaloga in tovarna

pohištva vsake vrste

Aleksandra Levi Minzija

Trst — Piazza Rosario 2 — Trst
(šolsko poslopje).

Bogat izbor v tapeterijah, zrcalih in slikah. — Ilustriran cenik gratis in franko vsakemu na zahtevo. — Cene brez konkurence. — Predmeti se postavijo na brod ali železnico, ne da bi se za to kaj računalo.

Kavarna

„Unione“

preje „Tedesco“

se priporoča cenjenim so-drugom najtopleje. Na raz-polago so vsi važni in slo-venski, italijanski in nemški listi. Vse pijače poceni. Na-pitnina je izključena.

Prva kooperativistično ure-jena

gostilna

v ulici S. Giovanni v Trstu.

Izvrstna vina. Dalmatinska vina, direktno od organizi-ranih sodrugov v Dalmaciji. Vedno dobra kuhinja. Na razpolago »Rdeči Prapor«, »Arbeiter-Zeitung« in »La-voratore«.